

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 40 (1451) 2 КАСТРЫЧНІКА 2019 г.

Міжнародны кангрэс даследчыкаў Беларусі ў Вільні

У Вільні завяршыўся VIII Міжнародны кангрэс даследчыкаў Беларусі. Адной з найбольш яркіх ягоных падзеяў стала цырымонія ўручэння Прэміі за лепшую наўковую публікацыю, а таксама бакалаўрскую і магістарскую працы. Сёлета цырымонія ўручэння адбылася ў Віленскай ратушы, а вядоўцамі былі Ірина Раманава з ЕГУ і Алег Трусаў з Універсітэта імя Ніла Гілевіча.

Як заўсёды кангрэс даследчыкаў Беларусі меў насычаную праграму. Сёлета акрамя працы ў 14 панэлях у рамках кангрэсу адбыліся дыскусіі пра Люблинскую юні і перапахаванне парэшткаў Кастуся Каліноўскага. Былі адкрытыя выставы "Жыві, Іван" з нагоды 100 гадавіны смерці Івана Луцкевіча і "Вялікае Княства Літоўскае на старажытных мапах. Погляд з Беларусі". Традыцыйная падзеяй кангрэсу стала ўручэнне прэміі за лепшую наўковую публікацыю. Прэмію таксама атрымалі Вольга Шпарага, Іван Новік, Арцімовіч Таццяна і колішняя супрацоўніца нашага радыё Паліна Прысмакова. Спіс даследаванняў, якія атрымалі прэмію кангрэсу па выніках 2018 года:

Алесь Смалянчук. "Раман Скірмунт (1868-1939): жыцця і грамадзяніна Краю" - Менск:

Выдавец Зміцер Колас, 2018;

Яўген Глінскі. "Фальсіфікацыі документаў аў дваранстве ў Слуцкім павеце Мінскай губерні ў канцы XVIII - першай палове XIX ст." // Беларускі гістарычны часопіс. 2018, № 5;

Вольга Шпарага. "Сообщество-после-Холокоста: на пути к обществу инклюзии" - Минск: Медисонт, серия "ECLAB books", 2018;

Іван Новік. "Тэмпаратальная семантыка ў эсэ І. Абдзіраловіча "Адвечным шляхам"" // Философские исследования. Сборник научных трудов. Выпуск 5. - Минск: Беларуская навука, 2018 - с. 343-357;

Паліна Прысмакова. "Understanding relationships between public service motivation and involvement in socio-political organizations: Perspectives of organizational field theory. Public Administration", 1-22.

Ангеліна Герус. "Мастац-

"оттепели". "Между" модернизмом и авангардом".

У літоўскую сталіцу прыехалі каля 500 наўкоўцаў з больш чым 20 краін свету. На працягу трох дзён працы кангрэсу разглядаліся пытанні, звязаныя з гісторыяй, эканомікай Беларусі і яе месцам у сучаснай геапалітыцы. На думку гісторыка і грамадскага дзеяча Алега Трусава, кангрэс мае важнае наўковое і грамадскае значэнне, асабліва ў сённяшніх палітычных умовах:

- Ён адбываецца ў такі пераломны момант, калі ўсё ў нашай гісторыі, Еўропе і ў свеце ў тых хісткіх пазіцыях стаіць. Вельмі добра, што ў нашай стараёйнай сталіцы Вільні сабраліся аматары беларускай гісторыі з розных краін. Гэты кангрэс, канешне, паўплывае таму, што з'ява цікавая і ўвесь свет даведаецца, што пытанне беларускай гісторыі мае міжнароднае значэнне, а не толькі там нейкае ўнутранае.

Амаль 10 гадоў актыўны ўдзел у арганізацыі гэтага мера-прыемства прымаюць не толькі беларускія, але і літоўскія наўкоўцы. Кажа дырэктар інстытута Вялікага Княства Літоўскага, супрацоўнік універсітэта Вітаўта Вялікага ў Коўні Рустыс Камунтавічус:

- Гэты кангрэс важны не толькі для беларусаў, для Беларусі, але і для Літвы, бо мы вельмі блізкія. Такая тэндэнцыя, што мы больш глядзім на Брытанію, на Амерыку ці кудысьці, а не на тое, што пад носам. Канешне гэта

дрэнная тэндэнцыя, бо з геапалітычнага пункту гледжання, з культурнага, з эканамічнага пазнацьства суседзяў вельмі важна. Намагаюцца нашы інтэлектуалы гэта неяк змяніць, але пакуль не надта паспяхова.

На думку арганізатораў, асаблівую зацікаўленасць Беларуссю праяўляюць даследчыкі з Польшчы. Але менавіта Літва найчасцей прадстаўляе пляцоўкі для правядзення кангрэсу. Некалькі разоў запар ён праходзіў у Коўні, два гады таму - у Варшаве. А сёлета даследчыкі сабраліся ў колішній сталіцы Вялікага Княства Літоўскага - Вільні. Кажа старшыня арганізацыйнага камітэта кангрэсу, доктар палітычных наўук Андрэй Казакевіч:

- Наша мэта - забяспечыць камунікацыю паміж гэтымі людзьмі. Паляпшаць якасць даследаванняў, спрыяць паўстанню новых даследчых праектаў, грамад-

скіх праектаў. Сціраць мяжу паміж аkadэмічнай і экспартнай супольнасцю, прыцягваць больш увагі медыяў да вынікаў даследаванняў Беларусі. Ствараць больш аргументаваны і больш зразумелы вобраз сучаснай Беларусі. І ў аkadэмічнай супольнасці беларускай, і за мяжой існуе дастаткова вялікая колькасць розных міфаў, недакладных разуменняў таго, што адбываецца ў сучаснай Беларусі. Мы бачым адну з місій кангрэсу менавіта ў тым, каб гэтае разуменне Беларусі паляпшалася.

Першы раз у гісторыі кангрэсу ў праграму была ўключана праваслаўная Боская літургія на беларускай мове для ўдзельнікаў форуму. Яе адслужылі ў царкве св. Параскевы Пятніцы на пачатку другога дня працы кангрэсу.

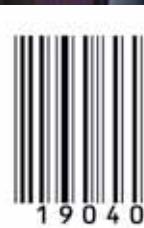
Ганна Коміч,

Беларуское Радыё Рацыя,
г. Вільня.

ская культура біблійнай па-
рафрастыкі ў шматмоў-
най літаратуры Беларусі
XVI-XVII стст."

Таццяна Арцімовіч.
"Экспериментальны
театр в БССР в период

9 772073 703003

26 верасня - Еўрапейскі дзень моў

Юрый Хлапонін

Мова і нацыянальная свядомасць

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

Казаць, што моўны фактар з'яўляецца вядучым на палітычных перавагах украінскага насельніцтва, нельга. Аднак, ён з'яўляўся аб'ектам вострых спекуляцый сярод палітычных апанентаў у 2004 і 2014 гадах. Я думаю, шмат хто памятае, як адной з асноўных тэмаў расейскай пропаганды ў 2014 годзе стала нібыта парушэнне правоў рускамоўнага насельніцтва, і дзе потым гэтая пропагандысцкая кампанія знайшла водгук.

Тым не менш, з часам моўнае пытанне становіща трэцяпланавым у нашых паўднёвых суседзях, тым больш, калі відавочна, як гэтым пытаннем палітыкі прыкрываюць немагчымасць вырашыць акутальныя праблемы карупцыі, беднасці. Як паказваюць тры апошнія прэзідэнцкія кампаніі, пераможцам з'яўляецца той, хто будзе праграму на вырашэнні першарадных праблем, і прапануе баланс у вырашэнні пытанняў моўнага плану.

Яшчэ адзін, не такі вядомы, як украінскі, але таксама відавочны прыклад - канфлікт паміж часткамі Бельгіі - Фландрыі і Валоніі. Ён таксама мае моўны падмурок - Фландрыя на поўначы размаўляе на нідерландскай мове, Валонія на поўдні - на фран-

і Прыйнястроё), меў месца ваенны канфлікт. І гэта прытым, што ў Прыйнястрою і Гагаузіі, большую частку насельніцтва складае карэннае насельніцтва - адпаведна, малдаване і гагаузы. Як вынік, Прыйнястроё стала асобнай, нікім не прызнанай рэспублікай, а Гагаузія час ад часу намагаецца рэалізаваць свае сепаратысцкія тэндэнцыі, у тым ліку падтрымліваючы прарасейскія сілы ў рамках Малдовы.

Узгадваючы моўную сітуацыю ў розных краінах, узімка разуменне - у першую чаргу патрэбна было пазначыць нашу краіну. Ніжэй мы пакажам вам моўную тэндэнцыю за апошнія дваццаць год - адсотак людзей, якія размаўляюць беларускай мовай, у параўнанні з рускай:

	1994	1999	2001	2006	2007	2010	2013	2015
Беларускай	17,3	3,3	1,7	3,5	5,2	2,1	3,3	3,3
Рускай	66,6	41,9	46,4	61,0	54,2	63,8	57,5	68,5
І беларускай, і рускай	7,0	26,5	20,9	12,9	14,3	12,1	15,9	11,8
Змешанай (трасянкай)	6,4	27,1	30,0	21,4	24,0	21,8	22,1	16,2

Абсалютнае дамінаванне рускай мовы ва ўсіх сферах жыцця беларускага грамадства адлюстроўваецца ва ўсіх грамадска-палітычных практэсах нашай краіны, пачынаючы ад вынікаў рэферэндуму 1995 году, дзе па пунктах інтэграцыі з Расіяй, надання рускай мове статусу другой дзяржаўнай, фактычнае вяртанне савецкай сімволікі, "за" прагаласавала, адпаведна, 83% і 75% адсоткаў насельніцтва. І зараз, беларуске насельніцтва зыходзячы, з сацаптанак, у большасці падтрымлівае саюз з Расіяй у параўнанні з еўрапейскім кірункам.

Здавалася б, усе гэтыя "палітычныя" прыклады пацвярджаюць наша моўнае праўла. Тым не менш, тут ёсьць свае выключчынні. Першае, якое прыйшло мне на думку - Ірландыя. У гэтай краіне толькі 20 адсоткаў насельніцтва валодаюць ірландскай мовай, вывучаючы яе самастойна ў дарослым узросце, астатнія выкарыстоўваюць ангельскую.

Ірландская мова была асноўнай мовай камунікацыі ў Ірландыі да пачатку паступовай ангельскай заваёвы вострава. З гэтага моманту, пачынае скарачацца колькасць яе карыстальнікаў, асабліва ў 19 стагоддзі, пасля моцных сацыяльных узрушэнняў у краіне. Тым не менш, гэта не стала перашкодай для яе народа, пасля доўгай барацьбы за незалежнасць, аднавіць яе ў сярэдзіне 20 стагоддзя. Самі ірландцы - і гэта відавочна, у незалежнасці ад таго наколькі добра вы ведаеце гэтую краіну, даволі выразна пазіцыянуюць сябе менавіта як ірландцы (асобнае выключчэнне толькі ў Паўночнай Ірландыі, але там ключавы фактар - рэлігійны). Чаму тады па сутнасці страта сваёй мовы не зашкодзіла захаваць ірландскую самаідэнтыфікацыю?

Цікавае глумачэнне гэтаму дае гісторык А. Д. Бабарэка: самасвядомасць ірландскага народа фармавалася як следства працяглай барацьбы мясцовага насельніцтва супраць пранікнення ангельцаў, як адказ на спробы ангельскіх уладаў англізацыі ірландцаў. Гэта прывяло да афармлення "межаў" паміж нацыянальнасцямі. Такім чынам, разыходжанне сістэмы каштоўнасцяў, куль-

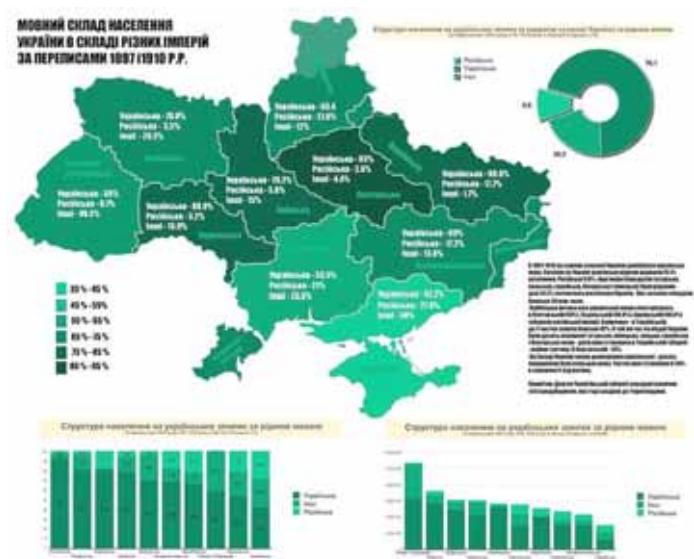
турнай арыентаванасці, прывяло да фармавання супрацьстаўлення, самаідэнтыфікаванасці ірландцаў як асабонага этнасу. Нават нягледзячы на нізкі ўзровень валодання мовай сярод насельніцтва.

Напэўна, яшчэ адно пытанне, якое ўзнікае, калі патрэбна давесці важнасць мовы для фармавання ідэнтыфікацыі чалавека: якім чынам, з часам, асобным этнасам атрымоўваеца зберагчы, іншым - згубіць, а трэцім - узрадзіць сваю мову.

Неаднаразова сутыкаўся ў побыце з паўнаніямі гісторый польскай і украінскай мовы, таму, на гэтым прыкладзе буду паказваць, у чым назіраюцца асноўныя разыходжанні ў тым, як у аднолькавы час польскую мову атрымалася зберагчы, а ўкраінскую прыйшла ў занядпад.

Калі казаць пра Украіну, то, моўная сітуацыя ў нашых паўднёвых суседзях станам на 1910 складалася наступным чынам:

МОВНЫЙ СКЛАД НАСЕЛЕНІЯ УКРАЇНИ В СКЛАДІ РІЗИХ ІМПЕРИЙ ЗА ПЕРІОДЫ 1897 ГІ 1910 Р.Р.

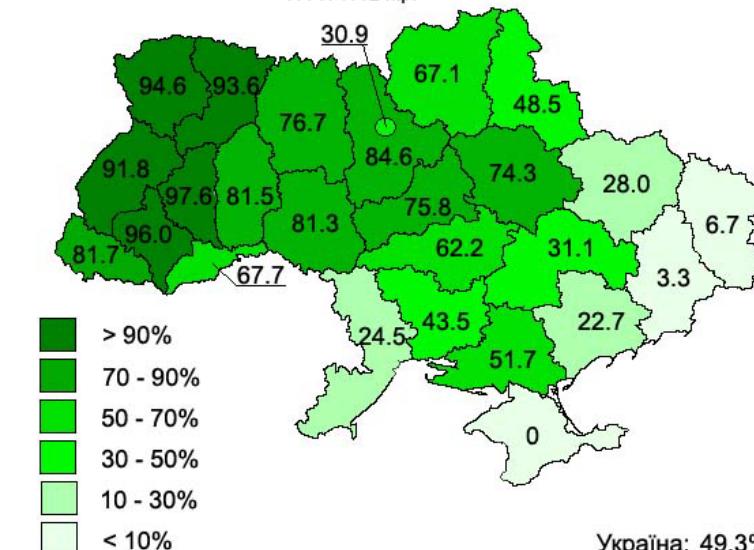
Як бачна, ва ўсходніх рэгіёнах на ўкраінскай мове размаўляла нават больш, чым на заходзе Украіны. І гэта пры існаванні ўжо на той час амежаванняў на карыстанне мовай. Прычынамі захавання ўкраінскай мовы на ўсходзе былі такія фактary:

1. Большая частка насельніцтва працягала ў сельскай мясцовасці, у большасці сваёй складалася з этнічных украінцаў; увогуле, украінскае сяло было пэўным "змагаром" за традыцыі, каштоўнасці народа, як, менавіта, і ў іншых краінах.

2. Да Каstryчніцкага перавароту адкуда-яў ў Расіі не была ававязковай, альбо аблімажоўвалася толькі пачатковай школай, у лепшым выпадку, таму спробы распаўсюдзіць расейскую мову сярод насельніцтва, як і забараніць украінскую, не мелі высокай эфектыўнасці.

Станам на 1991 год, у час распаду Савецкага Саюзу, сітуацыя з вывучэннем украінскай мовай у школах Украіны выглядала так:

Частка учнів шкіл з викладаннем украінською мовую
1991 / 1992 н.р.

амежаванні ў выкарыстанні мовай нацыянальных рэспублік Савецкага Саюза.

4. Прывілегіяванае становішча расейскай мовы ў рэгіёнах СССР, пачынаючы з даплаты расейскамоўным выкладчыкам у школах СССР, бацькі атрымалі права самастойна выбіраць мову навучання для сваіх дзяцей, і гэта ва ўмовах дамінавання расейскай мовы ў вышэйшых адукацыйных установах, сярэдняй тэхнічнай і прафесійнай адукацыі.

5. Усе сферы: партыйнага, дзяржаўнага і грамадскага жыцця, СМІ, усе галіны эканамічнага жыцця і іх справаўства вяліся на рускай мове. Культурнае жыццё СССР таксама абсталёўвалася на расейскай мове;

пры гэтым украінскае жыццё падаецца як элемент буржуазнага нацыяналізму, "сельскасці", такім чынам, разглядаецца ў больш невыгадным становішчы, чым руская мова.

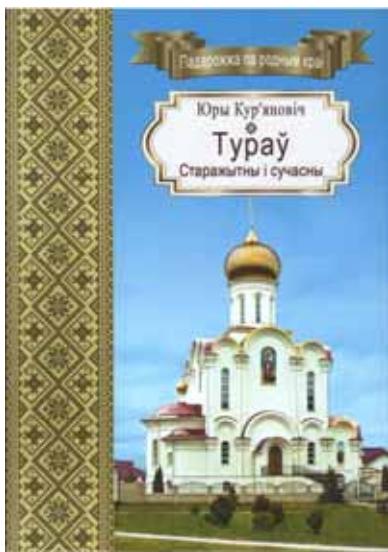
(Працяг у настуپным нумары.)

Год малой радзімы

Таямніцы палескай зямлі

У 1980 годзе пабачыў свет гісторыка-еканамічны нарыс прафесараў Аляксея Вішнеўскага і Аляксея Літвіна, прысвечаны радзіме вядомага свяціцеля зямлі нашай Кірылы Тураўскага. І вось у старэйшым выдаўце "Беларусь" выйшаў другі своеасаблівы наўкукова-папулярны даведнік пра незвычайні палескі горад - "Тураў: старажытны і сучасны". Яго аўтарам стаў пісьменнік, публіцыст і даследчык гісторыи Юрый Кур'яновіч.

ДОБРА ведаю, што аўтар новага даследвання даўно і шыра захоплены як малаянічай прыродай Тураўшчыны, так і гісторыяй даўно мінульых дзён. Гэтае непадобнае, негульнявое захапленне патрыёта Бацькаўшчыны выявляецца ў ягоных дзеяннях па аднаўленні духоўна-культурнага асяроддзя Палесся. Сёння шматлікае паломніцтва ў таямнічыя мясціны краю нікога не здзіўляе. Незвычайны куточак наведваюць не толькі беларусы, але і замежныя гості. Толькі наўрад ці хто прыпомніць, што менавіта Юрый Кур'яновіч першым пачаў расказваць на старонках рэспубліканскіх выданняў пра загадкавасць крыжа на Барысаглебскіх могілках, які вырастает з зямлі і стаў адным са знакавых турыстычных і рэлігійных аўктаў.

Каб прыцягнуць належную ўвагу грамадкасці да проблемы занядбу Турава, Юрый Уладзіміравіч запрашаў і працягвае

запрашальнік у яго ў прыватным парадку і знакамітых людзей, і вядомых літаратарам, і радыёстанцыі, і тэлебачанне. Падчас карпаглівай працы над кнігай разам з аўтарам горад наведвалі такія няўрыйскія, творчыя людзі, як сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі і Расіі паэтка-песенніца Валянціна Паліканіна, паэты-барды Валерый Пазнякевіч і Эдуард Акулін, паэт Леанід Дранько-Майсюк, кінадраматург сцэнарыст і паэт Уладзімір Мароз, паэт, публіцыст Алеся Гібок-Гібоўскі, даследчык гісторыі і культуры, кнігазнавец Валерый Герасімаў, паэт-перакладчык Генадзь Бардышаў. Удзельнікам некаторых быў і аўтар гэтых радкоў. Памятныя сустэречы адбываліся ў мясцовых доме культуры і бібліятэцы. Тыя, каму давялося прысутнічаць пры цікавых размовах - не пашкадавалі, бо запамінальныя хвіліны былі супраўднымі святам душы, гаючым для яе лекам. Па прызнанні самога Юрія Кур'яновіча, усялякі раз цукар у яго крываі, які зашкальваў, зніжаваў напалову. Пісьменнік не перастаў падкрэсліваць, што ён улюблёны ў Турава. І таму, як толькі выпадала вольная хвіліна, ён лёштма ляцеў у мястэчка. На адной з сустэреч ён з хваляваннем прачытаў верш нашай улюблёной паэткі Яўгеніі Янішчы:

*Будзе слоту абвіччаць прагноз,
Лістабой учыніць ператрускую,
Песняй, што расчуліла да слёз,
Я прыму цябе па-беларуску.*

Сапраўды, ніякая слота не была для Юрія перашкодай. Ён ахвяраваў сваім вольнымі ад працы днімі, спяшаўся (і, як бачыце, не адзін) да тураўцоў.

У свой час у краязнаўчым музеі і тураўскіх школах праішла фотавыставка пісьменніка пад назоў "Краявіды беларускай Палесціны", якая адлюстравала філасофскую непаўторнасць нашай Бацькаўшчыны. Сярод іншых можна было пабачыць здымкі вышэй згаданага крыжа і драўлянай капліцы, на месцы якой пабудавалі новую, з белай цэглы. Гэтыя фотографіі ўвайшлі, вядома ж, і ў багата ілюстраваную кніжку пісьменніка-даследчыка.

ПАПЯРЭДНЕ ён падрыхтаваў чытача да ўспрынняцца напісанага і сфатографаванага з дапамогай прадмовы пра спазнанне нашага матэрыяльнага свету. Як вядома, на мове геаметрыі зямная прастора мае трох вымярэнні - даўжыню, шырыню і вышыню. У такай сістэме каардынат мы і ўспрымаём і асэнсоўваем, адзначае аўтар, на ваколле. Тому не дужа

цяжка ўяўіць сабе нейкі прасторавы аўект у розных вымярэннях, парадак якіх будзе не вышэй за трэці. Так, крапка ў нулявым вымярэнні ператвараецца ў лінію ў аднамернай прасторы, у плоскасць - у двухмернай і, нарэшце, у куб - у трохмернай. А вось уяўіць сабе чацвёртае вымярэнне - гэта як сляпому ад нараджэння ўяўна думаць пра фарбы. У гэтым чацвёртым вымярэнні прадстаўнікі розных рэлігійных культаваў знайшли прытулак таямнічым, звышнатуральным з'явам. У некаторых выпадках яны звязваюць яго з душамі памерлых, якія наведваюць наш свет, каб тварыцы цуды. Чатырохмерная прастора стала тым эстэтычным гіпераб'емам, дзе пасялілася прывабная па вобразна-мастацкай выдумкі старажытная міфалогія і нашай роднай зямлі. У яе загадкавы свет Юрый Кур'яно-віч і здзейсніў сваё падарожжа, якое стала (чытач гэта яскрава адчуе) займаныя экскурсіяй у векавую гісторыю краіны і спазнаннем нашай багатай культурнай спадчыны з яе язычніцкім і біблейскім матывамі. Матывамі, вельмі харектэрнымі для старажытнай Тураўшчыны. Сапраўды, можа, менавіта тут і знаходзіцца каўчэг напаўнення і захавання народнай міфалогіі, ментальнасці і феномену нашай адметнай і незвычайнай культуры.

Каб зантрыгаваць чытача, непасрэдны расповед аўтар кнігі

- дрыгавічоў і драўлян. Можа, гэта сюды прыводзіў драўлянскі князь Малушу і дужага Дабрыню, каб яны атрымалі першае бацькоўскае настаўленне і разуменне такіх рэчаў, як свабода, незалежнасць і любоў да сваёй Радзімы. А ці не перадала потым, пытаема ў кнізе яе аўтар, яго дачка па крыві свайму сыну Уладзіміру Вялікаму, хрысціелю рускай зямлі, гэты незалежніцкі, свабодалюбны дух, а яго дзядзька-выхавацель Дабрыня - ваяўнічы пыл. А ці не бываў тут потым Святаполк Тураўскі са сваёй жонкай - дачкой польскага караля Балеслава I Харобрага? Треба ж было яму пасакрэтні-

чаць з Балеславаўнай па-за брамай княжацкага палаца з хайрускімі кіеўскага князя Уладзіміра Святаслававіча ды частковая суняць хваляванне, распавесці пра свае намеры заняць велікакняскі пасад у Кіеве, парайца пра ўзбелікі міфалогія і легенды Тураў - прарадзіма ўсходне-славянскіх народаў, рэлігіяў скарбонка беларускай этнаграфіі. Нават сёння, падкрэслівае аўтар, гэтая зямля для многіх нашых сучаснікаў - terra incognita. Першая рысы яе міфалагічнасці яскрава вымалёўваліся перад мной, калі мы з Юріем пераїзджалі ад Жыткавіча да Турава. Перад нашымі вачымі паўсталі карціна велічнай ракі, аблімаванай зялёной стужкай адвечных лясоў. І над усёй гэтай прасторай уражваў гарніліва-незалежны палёт буслоў. Гледзячы на гэты неруш, мы нібы перагортвалі старонкі памяці, вярталіся ў часы панавання продкаў

Так, пагаджаюся з Юріем: за смугой часу нам не даведацца пра дзяўчынку мары дачкі драўлянскага князя Малушки, пра падраізнесці яе дачыненняў са сваім мужам - князем Святаславам Ігравічам. Не разгледзець і аbstавін трагічнага лёсу Святаполка, пра званага летапісцам Акайным, якога аўтар не раз узгадвае ў сваёй пазнавальнай кнізе. Прыпяцкая зямля маўкліва захоўвае праўду пра тыя падзеі, пра авеяны легендамі і славай Тураў. Прыемнага ўсім знаёства з яе таямніцамі...

Уладзімір Барысенка.
Фота аўтара.

1. Прыдарожны знак пры ўездзе ў горад з боку Жыткавіча. Травень 2019 г.; 2. Памятны знак у гонар 1000-годдзя Турава. Травень 2019 г.; 3. Помнік куліку-марадунцу. Травень 2019 г.; 7. Памятны знак у гонар К. Астрожскага каля царквы Усіх Святых. Травень 2019 г.

Літаратурная сустрэча на Румянцева, 13 да 30-годдзя ТБМ

У аўторак, 24 верасня, у сядзібе ТБМ на Румянцева, 13 прыйшла творчая сустрэча з актыўным грамадскім дзеячом Ліды і сябрам ТБМ, пісьменнікам, рэдактарам газеты ТБМ "Наша слова" Станіславам Суднікам з нагоды 30-годдзя ТБМ, у якім сп. Станіслау з моманту заснавання, а ўжо на 2-м з'ездзе ТБМ быў абраны ў Раду ТБМ, у якой і да гэтага часу.

На сустрэчу сабраў ліся ў асноўным сябры і прыхільнікі "Нашага слова", якія больш ведалі С. Судніка, як рэдактара, а цяпер пазнаёміліся з Суднікам-пээтам.

Сп. Станіслау распавядаў цікавыя гісторыі з жыцця і вайсковай службы, прычым усё гэта суправаджалася жывым бардаўскім выкананнем песен на яго слова і чытаннем вершаў, а таксама гавэнды "Плач шляхцянкі".

Песні гучалі ў выкананні вядомамага па ўсёй Беларусі барда Сяржука Чарняка, а таксама ў запісе ў выкананні гурту "Гудскі гармонік".

Былі паказаны некалькі відэаролікаў, знятых па

кнігах і вершах Станіслава Судніка ў навучальных установах горада Ліды.

Прагучала ўсяго 10 песень, але найбольш крацнула прысутных апошняя - "Бацька хата":

*Я многа па свеце бадзяўся,
І цвёрда ішоў, і хістаўся,
Бываў на гары і на дне,*

*Ды помніў зацята,
Што бацька хата
Чакае без стомы мяне.*

*Я поўз праз густую завею,
Я траціў на поспех надзею,
Блukaў на бясконцай вайне,
Ды верыў заўзята,
Што мама і тата
Сустрэнуть з дарогі мяне...*

Нажаль, на сёння плюны тэкст песні апублікаваць нельга.

У сустрэчы бралі ўдзел старшыня ТБМ Алена Анісім і Ганаровы старшыня ТБМ Алег Трусаў.

Менскі час дарагі, паказаць усю праграму не ўдалося, таму яна будзе паўторана ў Лідзе, а, магчыма і яшчэ недзе.

Яраслаў Грынкевіч.

Ахвяраванні на ТБМ

1. Ралько Леанід - 40 р., г. Баранавічы
2. Бубен Кастусь - 30 р., г. Менск
3. Жыдаль Дз. - 45 р., г. Менск
4. Броўка - 30 р., г. Віцебск
5. Чыгір Яўген - 20 р., г. Менск
6. Мотуз Сяргей - 60 р., г. Менск
7. Кукавенка Іван - 50 р., г. Менск
8. Панасюк - 60 р., г. Менск
9. Вяргейчык - 15 р., г. Барысаў
10. Ніжанкоўская Ірына - 50 р., Радашковічы
11. Шкірманкоў Ф. - 40 р., г. Слаўгарад
12. Бушык - 10 р., г. Менск
13. Мяцельскі Мікалай - 100 р., пас. Лясы
14. Клюст Павел - 15 р., г. Менск
15. Ляўшун - 19 р., г. Менск
16. Крыўко - 5 р., г. Наваполацк
17. Шуканаў Арцём - 15 р., г. Менск
18. Котава У.Ф. - 20 р.
19. Прыстрэм Наталля - 10 р.
20. Птушка - 5 р., в. Хільчыцы

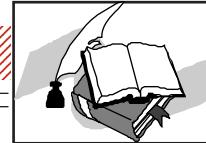
21. Кісялак - 20 р., г. Менск
22. Галаўнёў Мікалай - 144 р., г. Менск
23. Рабека Мікалай - 20 р., г. Менск
24. Неабыякавы - 5 р., г. Менск
25. Віцебская арганізацыя - 109 р.
26. Фурс Антон - 80 р., г. Паставы
27. Коржык Таццяна - 5 р., г. Менск
28. Бойса Іосіф - 30 р., г. Ліда
29. Вайдзялевіч А.С. - 10 р., г. Менск
30. Кароль Галіна - 10 р., г. Менск
31. Бусел Мікола - 20 р., в. Пружынішчы
32. Крачкоўская - 5 р., г. Магілёў
33. Лічык - 1 р., в. Хільчыцы

Дзейнасць ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымаць ТБМ – справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрес: вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Вішуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў кастрычніку

- Акаловіч Леанід Аляксандар.
Алейнік Іна Міхайлаўна
Алейнік Юры Леанідавіч
Антановіч Лідзія Аляксандра.
Арлова Эрыка
Архуцік Мікалай
Арцеменка Віталь
Аўдошчанка Валянціна
Ашурак Вітольд Міхайлавіч
Байдакова Ганна Дзмітрыеўна
Бамбіза Мікалай Рыгоравіч
Бараўік Пятро Пятровіч
Барташэвіч Антаніна
Бархамовіч Мікалай Сямёнатавіч
Барэль Васіль
Бекарэвіч Зміцер Генадзвіч
Бераставы Глеб Андрэевіч
Бордак Наталля Васільеўна
Брышко Аляксей
Бубала Антон
Буйніцкая Марына
Букаты Алеся Уладзіміравіч
Булавацкі Міхась Пятровіч
Булат Алена Анатольеўна
Бурлевіч Людміла Мікалаеўна
Бусел Мікалай Кліменцьевіч
Бычэнка Аляксей Уладзімір.
Бягун Рацібор Аляксандравіч
Бялецкі Віктар Пятровіч
Валуненка Ірына Іванаўна
Варабей Таццяна Пятроўна
Васільева Вераніка Пятроўна
Ваўкаўшыцкая Таццяна
Вератынскі Кірыл Віктаравіч
Войніч Вераніка
Восіпава Аляксандра Яўген.
Гайдукевіч Ганна Іванаўна
Гарбуль Аляксандар Васільевіч
Гарніцкі Янка Андрэевіч
Герасіменка Алеся
Герашчанка Аліна Андрэевіна
Гіль Міхаіл Нікадзімавіч
Глот Аляксей
Гражынская Галіна Іосіфаўна
Грушка Мікалай Пятровіч
Грынкевіч Георгі Ігаравіч
Грышавец Алеся Андрэевіч
Грышчук Ганна Рыгораўна
Дамарад Святланы
Данілаў Уладзімір Аляксандар.
Даніловіч М.А.
Данілюк Віктар Уладзіміравіч
Даржынкевіч Генрых Фелікс.
Дашкевіч Святланы Мікалай.
Джэйгала Уладзімір Васільевіч
Дзегцярова Кацярына Алякс.
Дзедушкова Алена
Дзеружынская Вераніка Аў.
Дзіцэвіч Юлія
Дзмітрыенка Анатоль Іванавіч
Долбік Ларыса Рыгораўна
Драздова Валерыя Аляксандра.
Дубейка Васіль Міхайлавіч
Дудар Таццяна Аляксандра
Думанская Ганна Рыгораўна
Ермаковіч Леанід Іванавіч
Ермаловіч Васіль Васільевіч
Жылінскай Кацярына Алякс.
Жэгалава Тарэса Міхайлаўна
Жэгальк Любоў
Зволінскі Тадар
Землякоў Міхаіл Канстанцін.
Зубарava Алена Мікалаеўна
Зяневіч Галіна Сямёнаўна
Зянковіч Юрась
Іваноў Максім Генадзьевіч
Ігнашэвіч Вадзім Уладзімір.
Іўчанкоў Мікалай Мікалаеўич
Кавецкая Наталля Уладзімір.
Казак Валянціна
Казлоў Алег Яўгенавіч
Каліноўская Бажэна Андр.
Каліноўская Крысціна
Калыска Раіса Рыгораўна
Каморчанка Алена Мікалаеўна
Каратай Уладзімір Арсеневіч
Карвацкая Валянціна Мікалай.
- Каржанеўская Марыя Станіс.
Карповіч Лілія Васільеўна
Касцючэнка Ірына
Каханчык Зміцер
Качаноўская Наталля Георг.
Качараўская Людміла Алякс.
Кірыленка Анатоль Іванавіч
Клундук Святланы Сяргеевна
Князюк Андрэй Вас.
Конюх Віктар Лявонавіч
Краўцоў Мікалай
Крой Аляксандар Ільч
Крот Міхаіл Мікалаеўич
Крупіца Валянціна
Кубанская Любоў Леанідаўна
Кулеш Алена
Кульбіцкі Сяргей Валер'евіч
Кунцівіч Зінада Мікалаеўна
Куржалаў Алег Васільевіч
Кутас Тамара
Кушнер Васіль Федараўіч
Лабко Іван Антонавіч
Ланец Вадзім Уладзіміравіч
Лебедзеў Уладзімір Ануфр.
Лебедзь Вера Аляксандра
Лебядзевіч Д.М.
Ліс Дар'я Алегаўна
Ліхадзіеўская Вольга Мікалай.
Ліцін Алеся Лазаравіч
Лучко Валянцін Станіслававіч
Люкевіч Уладзімір Паўлавіч
Ляўонава Галіна
Ляўончык Раман Раманавіч
Мазырка Аляксандар
Макоўская Вікторыя Алякс.
Макруш Сяргей Вячаслававіч
Малец Таццяна
Малочка Віктар Уладзіміравіч
Малочка Наталля Мікалаеўна
Малько Вячаслава Аляксандра.
Мальчава Ірина
Малюкова Яніна Ігараўна
Мартысюк Вера
Марцінкевіч Іван Віктаравіч
Маслюкоў Іван Вікторавіч
Масяйчук Аляксандар
Мацвеенка Аляксандар Яўген.
Медзяны Сяргей Віктаравіч
Мезаўцоў Павел Васільевіч
Мерынава Алеся Сяргеевна
Мінаў Леанід Уладзіміравіч
Мінец Валер Уладзіміравіч
Мініяла Ганна Сяргеевна
Місевіч Аляксандра
Місікова Кацярына
Міцкевіч Уладзімір Валянцін.
Мішчанчук Мікалай Іванавіч
Навуменка Генадзь
Навумчык Іосіф Адамавіч
Несцярук Валер Фёдаравіч
Осіпава Аляксандра
Падаляка Павел Аляксандар.
Палейка Анатоль Дарафеевіч
Палікарпаў Валер Канстанцін.
Палсцюк Валерыя Віктаравіч
Палтаржыцкая Ірына Генадз.
Палубякта Іосіф Іосіфавіч
Паляжаў Мікалай Уладзімір.
Палянскі Аляксандар Сярг.
Панамарова Лізавета Сярг.
Парыжэская Кацярына
Пастушэнка Герман Сяргеевіч
Пасюковіч Ірына Уладзіслав.
Паўлоўскі Аляксандар Уладзімір.
Пахолак Марына Іосіфавна
Пеганава Інга
Піліпенка Алена
Поўжык Карына Сяргеевна
Пракаповіч Ілля Мікалаеўич
Пракопчык Таццяна Васіл.
Прыбыш Іван Вітольдавіч
Прыліш Ірына Аляксандра.
Пунько Вольга Язэпаўна
Пярова Маргарыта Сяргеевна
Пярова Наталля Юр'еўна
Пяткевіч Лізавета Алегаўна
Рагачэўскі Сяргей Віктаравіч
Шохан Вольга
Шуй Вольга Васільеўна
Шульвінскі Віктар Вікторавіч
Шчэрбік Вераніка Мікалаеўна
Шыдлouskі Раман Яўгенавіч
Шык Уладзімір Раманавіч
Шырокава Наталля Аляксан.
Юхноўскі Віктар Францівіч
Янкоўскі Юры Уладзіміравіч
Янушкевіч Станіслау Антон.
Яраховіч Марына Рыгораўна
Яроменка Аляксандар Леанід.

Каб нараджалася больш беларусаў

Уганараванне пераможцаў конкурсу "Жыццё пад сэрцам" за лепшыя публікацыі ў абарону жыцця адбылося 19 верасня ў офісе БАЖ у Менску. Удзельнікі вечарыны прывіталі Павел Севярынец і Віктормя Чаплева.

На сустрэчы журналістаў і блогераў адзначалася, што дзякуючы працы медыкаў, валанцёраў-практікаў і псіхолагаў, якія кансультуюць матуль у паліклініках і прадстаўляюць гадзіну цішыні на раздум, удалося зніць колькасць абортав у краіне. Паспяховымі былі такія акцыі, як "У нас у Лагойску абортав не робяць" і іншыя. Маладыя журналісты і блогеры, якія бароняць жыццё, імкнуцца дайсці да сэрцаў чыгачоў і крануць іх яркімі гісторыямі і лёсамі.

Дыпломамі конкурсу "Жыццё пад сэрцам" былі ўзнагароджаны Сяргей Мельянец, Ганна Галкоўская, Іна Сянкевіч, Вольга Качалка. За лепшыя мастацка-публіцыстычныя матэрыялы - "Чатыры жаночых пакаленні ў касцёле" - была ўганаравана Фаіна Малюжэнец.

Спадарыня Фаіна Малюжэнец жыве ў Наваградку, яна з'яўляецца парафіянкай касцёла Св. Міхаила Арханёла. Ксёндз Юры Жыгарын даручыў ёй выданне

мясцовых газеты "Каталіцкі Навагрудак". Удалося выпусціць ужо 11 нумароў газеты. Свой артыкул, прадстаўлены на конкурс, спадарыня Фаіна прысвяціла гісторыі сям'і адной з парафіянак, якой 90 гадоў. На нядзельнай імшы ў касцёле сустракаюцца бабуля, дачка, ўнучка і праўнучка.

- Для меня было важным занатаваць сведчанні некалькіх пакаленняў, якія адлюстроўваюць трывалась народа ў веры і паказаць пераемнасць сямейных каштоўнасцяў, - кажа сп. Фаіна. - Наш вельмі энергічны пробашч, доктар касцёла, кс. Юры Жыгарын вядзе ў парафіі вялікую працу з дзецьмі і моладдзю, праводзіць

навучальны альфа-курс, складзены з 14 тэмаў. У траўні 12 хлопцаў і дзяўчат уступілі ў "Рух чыстых сэрц". Чальцы гэтага руху даюць абязцянне захоўваць чысціню да шлюбу.

Яшчэ адзін удзельнік конкурсу "Жыццё пад сэрцам" Сяргей Мельянец - бацька семярых дзяцей. Ён даслаў на конкурс свою лекцию "6 міфай пра каханне", якую чытае для навучэнцаў каледжаў і дзеліцца з моладдзю досведам шчаслівага жыцця ў шлюбе і бацькоўства.

**Э. Дзвінская,
фота аўтара.**

На здымках: узнагароджанне ўдзельнікаў конкурсу.

У межах "Гістарычнай школы" адбудуцца лекцыі на тэмы "Гісторыя і архітэктура Івянца" (3 кастрычніка, чацвер) і "Старажытны Слуцк" (10 кастрычніка, чацвер).

Лектарам з'яўляецца археолаг, гісторык беларускай архітэктуры, кандыдат гістарычных навук Алег Трусаў. Сустрэчы будуць пачынацца з 18:20 у офісе ТБМ (вул. Румянцева, 13). Уваход вольны (без папярэдняй рэгістрацыі).

Пасол Германіі:

Нямецкія кампаніі ў Беларусі - не для таго, каб сарваць хуткія гроши

Нямецкія кампаніі прыходзяць у Беларусь не для таго, каб сарваць хуткія гроши і сысці з рынку, а каб застацца. Пра гэта заяўві пасол Германіі ў Беларусі Манфред Хутарэр, выступаючы 26 верасня ў Менску на 10-м Дні нямецкай эканомікі ў Рэспубліцы Беларусь.

- Гэта з'яўляецца часткай нямецкага гандлю і філасофіі. Цэлы шэраг буйных канцэрнаў, а таксама сярэдніх нямецкіх прадпрыемстваў ужо шмат гадоў актыўна працуе ў Беларусі, і з іх плячыма - сітуацыя, якая паспяхова развіваецца. Былі ўзлёты і падзенні кан'юнктуры, перажывалі эканамічныя крýзисы, здараліся і палітычныя згады. Але і гэтыя складаныя перыяды кампаніям удалося перадолець, і таму радасна бачыць, што міжнародныя адносіны паміж нашымі краінамі зноў дынамічна развіваюцца, - сказаў Хутарэр.

На яго думку, адносіны паміж дзвюма краінамі "устойлівы і арыентаваны на доўгатэрміновасць". Дыпламат адзначыў, што зневегандлёвы абарот зноў набліжаецца да рэкорднага 2012 года, а інвестыцыі ў 2018 годзе

дасягнулі максімальны адзнакі.

- Гэта не толькі павярджэнне выніковасці наших намаганняў, а адначасова абавязацельства і стымул. Мы жывём у такі час, калі ўмовы для прадпрыемстваў мяняюцца хуткаўлінна. Для таго, каб на доўгатэрміновым узроўні забяспечыць уздым у эканамічных адносінах паміж нашымі краінамі, неабходныя намаганні з абеддвух бакоў, - лічыць пасол.

Кіраўнік дыпломіі заяўві аб неабходнасці здымаць гандлёвыея бар'еры і развіваць кааперацыю, паляпшыць інвестицыйны клімат для нямецкіх прадпрыемстваў у Беларусі і дапамагчы беларускім прадпрыемствам выйсці на нямецкі рынак.

- Гэта задача будзе нялёгкай, аднак ёсць вельмі добрыя перадумовы для таго, каб ісці па гэтым шляху, - падкрэсліў пасол.

Паводле яго слоў, эканомікі Германіі і Беларусі падобныя, паколькі моцна развітыя прамысловыя сектары, ёсць нацэленасць на эксп

арт і "высокая працоўная этика". Акрамя таго, Беларусь - гэта мост паміж Усходам і Захадам, член у ЕАЭС і сусед Еўрасаоза, мае высокаадукаваную працоўную сілу і IT-сектар, які дынамічна развіваецца.

- Гэта фактары, якія ўпłyваюць на тое, што Беларусь з'яўляецца выдатным эканамічным партнёрам для Германіі. Я мяркую, што ў галіне тэхналогій Германія можа адыгрываць яшчэ большую ролю ў мадэрнізацыі, развіцці і дыверсіфікацыі беларускай эканомікі ў многіх яе ключавых галінах, - сказаў Хутарэр.

БелаТАН.

Вяртанне Берасцейскай Бібліі ў грамадскую свядомасць

З 27 верасня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі распачаўся шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных Берасцейскай Бібліі. Верасень - сімвалічны час, таму што менавіта ў гэтым месяцы кніга пачала свет у 1563 годзе.

Нацыянальная бібліятэка, якая падрыхтавала факсімільнае выданне знакамітага помніка, вырашыла правесці вялікі цыкл мерапрыемстваў рознага фармату і для рознай аудыторыі, каб прадэманстраваць шэдэўр нацыянальнай культуры.

З першай лекцыяй "Берасцейская Біблія: адкрыты дотык" выступіў вядомы даследчык, кандыдат культуралогіі А.А. Суша. У сваёй бліскучай прамове ён аргументаваў 30 падставаў для ўшанавання величнага помніка паліграфічнага мастацтва XVI стагоддзя і 30 прычын для гонару здабыткамі нацыянальнай культуры.

- Инфармацыю пра гэты кніжны помнік у савецкія часы не бачылі ні ў падручніках, ні ў навуковых манаграфіях, - паглумачыў спадар Але́сь Суша. - Але гэты помнік не сышодзіў з дыскурсу палякаў, расцягні і літоўцаў. Сёння ў поўнай меры пачынаеца вяртанне гэтага помніка беларусам. 15 гадоў таму ідэя факсімільнага падыходу, перавыдання Берасцейской Бібліі падавалася немагчымай з-за слабой матэрыяльнай і паліграфічнай базы. Цяпер гэта адбылося.

Найбольш пераканаўча ў прамове прагучала адзін з тэзісаў: Мікалаю Радзівілу Чорнаму праз друкаванне Берасцейской Бібліі ўдалося ўзняць прэстыж свайго

роду, веры і краіны. Выразны прыклад мецэнацкай ініцыятывы служыць нам і сёння.

Лекцыю вядомага знаўцы хрысціянскай культуры Беларусі з цікавасцю выслушалі пісьменнікі, мастакі, прадстаўнікі канфесійнага друку, студэнты. Присутныя выказалі шчырую падзяку даследчыку за настомнную руплівасць па вывучэнні і захаванні скарбаў нацыянальнай кніжнай культуры.

- Берасцейская Біблія з'яўляецца сімвалам горада Берасця. Для мяне асабіста і для нашай гісторыі і культуры гэта тэма вельмі важная. Я рады, што з'явілася факсімільнае ўзнаўленне Берасцейской Бібліі, і што будзе шэраг падзеяў, звязаных з ушанаваннем гэтага помніка Рэфармациі, - адзна-

чыў супрацоўнік Інстытута гісторыі НАН, кандыдат гістарычных навук Андруш Унчак.

Вяртанне ў грамадскую свядомасць кніжнага помніка будзе працягвашча.

Наведальнікаў бібліятэкі чакаюць у кастрычніку лекцыі экспертаў і навуковыя круглыя столы, выставка ў музеі кнігі і майстар-класы па пераплётчыце, музейныя заняткі для дзяцей і тэатралізаваная пастаноўка.

З 28 верасня да 7 кастрычніка ўсе ахвотныя маюць унікальную нагоду пагартаць факсімільнае выданне Берасцейской Біблії.

Э. Дзвінская.

На фота: выступае аўтар даследвання "Асэнсаванне шэдэўра" А.А. Суша

(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.)

БАЛАДА ВАЛЕНЦІЯ ВАНЬКОВІЧА
(12.05.1800-12.05.1842)

Парыж, як лёд, халодны і чужы.
Ты ўцёк сюды, каб тут памерці з суму,
Каб на тваім, нібыта меч, крыжы
Сядзелі птушкі, як аб волі думы,
Як думы аб Айчыне, дзе вясна
І без цябе ўжо ў лета перальца...

Зноў прад табой малъберт, нібы сцяна,
Ды за яго схавацца не ўдаеща
Ні ад сябе, ні ад паноў-сяброў,
Якім не ты патрэбен, а партрэты.
І ты малюеш іх ізноў, ізноў
І верыш, што ўсё так - ад Бога гэта...

Вясна ў Парыжы, пад нагамі лёд,
І ты ідзеш няспешна па Парыжы
І п'еш свято вакон, як шчасця мёд,
І поўня ў небе, як анёлак рыжы,
Па-над табой, па-над тваім жыццём,
Якое скончыцца ў твой дзень народзін
І свет ахопіцца тваім агнём,
І адлюструеца, нібыта ў лёдзе,
У залатых вачах быльых сяброў...

3.10.2007 г.

БАЛАДА ІГНАТА ДАМЕЙКІ
(31.07.1802-23.01.1889)

У цябе ёсьць свой Храм-Беларусь, да якой
Ты ідзеш праз паўстанне,
вандроўкі, чужыну

І святлееш, мацнееш самотнай душой,
У якой, нібы сонца ў нябесах, Айчына,
Што была і тваёй застанецца, як крыж
На магілах у продкаў, што з верай жылі,
Што на свеце няма і не знайдзеш зямлі
Прыгажай і мілей, чым свая,
Хоць маўчыш

Аб любові сваёй, бо не варта крычаць,
Бо Айчына ад крыку краінай не стане,
У якой жураўлі на Палессе ляціць,
У якой ружа-кветка цвіце і не вяне.

І прад смерцю, вядомы, прыедзеш дамоў,
І, нібыта наўны хлапчук, ты заплачаш,
Калі родныя песні пачуеш і ўбачыши,
Як плывуць на Купалле вянкі з васількоў

Па рацэ, да якой ты з дзяўчатамі сам
Не аднойчы хадзіў...
І прыедзеш у Крошын,
І пасадзіш дубкі, каб раслі і каб нам

Уздымалі нябёсы над краем прыгожым,
У якім пра цябе будзе помніць трава,
Што расце на магілах, на белых капліцах,
Будзе помніць вада,
што бруіцца ў крыніцах,
Будзе помніць касцёл,
будзе помніць царква.

23.02.2009 г.

БАЛАДА АДОЛЬФА ЯНУШКЕВІЧА
(9.06.1803-18.06.1857)

Заручальны пярсцёнак вяртаеш нявесце,
Каб цябе не чакала з далёкіх зямель,
Дзе, нібыта па моры, па стэпе, па свеце
І тваія плыўве юрта, нібы карабель,
На які ты сасланы за ўдзел у паўстанні
Хоць ты мог адкупіцца,

мог цар дараваць...

На калені ж не стаў,
прад чужынцам не станеш.
Прад матуляй стаў і зноў будзеш стаяць,
Як у Дзягільна любае вернешся хворы.
А пакуль што з казахамі светла жывеш
І, як з роўнымі роўны, ты з імі гаворыши
І лісты ў родны край

усё шлеш і ўсё шлеш,
І натуеш самотныя вершы, як слёзы,
Што зрабіліся вершамі ў сэрцы тваім,
Дзе хвалюеца Нёман, шапочуць бярозы
І плыўве ад садовае квецені дым
І знікае, але ён не знікне ніколі,
Як не знікне ніколі зямля, без якой
Не патрэбна табе ні багацце, ні воля,
Бо Айчына - і воля, і наш супакой.

1.02.2009 г.

БАЛАДА КАНСТАНЦІНА ТЫШКЕВІЧА
(17.02.1806-13.07.1868)

У чаўне, як Ноі, па Віліі плывеш
І збіраеш Беларусь, каб не знікала
Беларусь у пыле і ў палын-траве,
А была, як Храм,

дзе б кожны дзень гучала

Мова наша, беларуская, якая,
Як яе мы беражом, нас зберагае
Ад знікнення назаўсёды з родных ніў,
Для якіх былі мы створаныя Богамі.

З Беларусі ў Беларусь плывеш праз дні,
Дзе рака, нібы нябесная дарога,
Па якой не кожны Ноем паплыве,
Бо не кожнаму яшчэ тут зразумела,
Для чаго ён сёння на зямлі жыве...

Птушка з кургана высокага ўзляцела,
Як душа, што не знайшла сабе спакою,
Бо не ўсё ў Айчыне так, як мае быць,
Хоць і ўсходзіць сонца,
свеціць над зямлёю

І ў палях калоссе спее і шуміць.

Тут людзям тутэйшым волі не хапае,
І чужынцы тут, нібы гаспадары.
Ты па Віліі плывеш, вада співае
Аб зары,
Далёкай, нашай, нібы кроў,
Ад якой пачненца Беларусь, якая
І цябе ўзгадае і праз сто вякоў,
Бо яна твая,
Яна жывая...

26.08.2010 г.

БАЛАДА МІХАЛА ВАЛОВІЧА
(18.06.1806-2.08.1833)

Ты мог у Францыі застанца жыць
І родны край сто год любіць здалёку,
А ты дамоў вярнуўся з-за мяжы,
Каб звяяваць для ўсіх сялян палёгку.

Няма палёгкі! Прад табой пятля.
На ўсю Гародню грукат барабанны,
Ажно дрыжыць пад вісельнай зямлі,
І бізуны пасвістваюць старанна.

Спяшаецца матуля ад цара,
Але не ўспее з літасцю ягонай.

Жаўчее лес, як чарапоў гары,
І сонца там варонаю чырвонай.

І ты глядзіш на далеч праз пятлю.
Ты малады. З тобой сябруе венец.
Свам жыццём ты выкрыкніў: "Люблю
Бацькоўскі край,
што лепшы ў цэлым свеце!"

І рэхам вернецца твая Любоў
І да цябе, і да твойго змагання.
І ўзыдзе сонца, і пад сонцам кроў
Крывёю залатою стане.

30.06.2019 г.

БАЛАДА ЭМІЛІІ ПЛЯТЕР
(13.11.1806--23.12.1831)

Юная графіня, ты не хочаш танчыць,
Спакушаць мужчынаў і ўцякаць ад іх,
І не спаць начамі, зоркі ў небе бачыць,
Нібы россып кветак побач ног сваіх,
Бо не час для танцу, бо твая Айчына
Больш трываць не можа здзеку чужакоў.
І няхай паўстанне - гэта шлях мужчынаў
Да прынёшай волі праз агонь і кроў -

Ты яго абрала, нібы пакахала
Маладога воя, што аддаў табе
Пад тваё ўладанне і душу, і цела...

Завіруха ў лесе ноч усю гудзела,
Ля цябе співала, плакала ў журбе.
Ну а ты шаптала горача малітву
І, як свечка, гасла на вачах сяброў.

Мы свой край не страцім,
прайграўшы бітву,

Бо за волю края пралілася кроў,
І яна святая, як і ты святая
Для зямлі, якою заўтра станеш ты -
І ў васкреснеш зоркай

па-над нашым краем,
Краем, што аднойчы выйдзе з цемнаты...

19.07.2008 г.

(Працяг у наступным нумары.)

Верасень 1939-га ва ўспамінах Ежы Путраманта

(Працяг. Пачатак у папярэднім
нумары.)

Першая трывога, сенсацыя: падобна, недзе на Закруці ўпала бомбы! Памятаю, што пабеглі ў ваколіцу Белага Завулка, паміж Антоклем і Зареччам, бо і там упала бомба. Шэрый пабудовы, паламаныя дошкі, яма ў агародзе. Тлум зявак. Нейкая сцяна, зачэрненая ў пралёце. Людзі маўчаць.

У той час я гвалтам пладзіў "ваенны", "падмацавальны" кавалкі ў "Слове". Нейкі вершык, вельмі абразлівы для Гітлера, бо абгаворваў яго ў адсунасці пятай клёпкі. Той жа артыкул пра Марну, у якім намагаўся давесці, наколькі сітуацыя ў антынямецкай кааліцыі сёння лепшая, чым чвэрць стагоддзя назад. З гэтага апошняга быў вельмі задаволены. Асабліва падабалася мне ўпляценне ў артыкул знакамітай дэпешы Жафрэ ў парламент: "Maë прававе крыло разбітае. Цэнтр адстуپае. Сітуацыя выдатная. Атакую левым крылом".

Што ж, калі пры першай аказіі Мацкевіч моцна мне выгаварыў:

- Пане, што пан панапісаў? Па-першы. Гэта нікі не Жафрэй, а Фох, і ніякаму не парламенту, толькі Жафрэю. А па-другое... - спыніўся, маўчаў.

- То чаму ж пан рэдактар гэта змясціў?

Мацкевіч махнуў рукой, вельмі безнадзеяйна.

Другая фаза якраз з таго пачыналася. Камюнік былі яшчэ больш адрывачныя і маламоўныя. Сталі дарэмнымі стратэгічнымі разважанні. "Акустыка" зінкла цалкам. Вільня жыла на ўзбочыне без ніякай нармальнай сувязі з рэштай краю.

Недзе сёмага ці восьмага нехта мяне гвалтам зацягнуў у "Курвель". Сабралася нас там некалькі маладых журналістаў, літаратаў. Ускочыла высокая, моцная, прыстойная кабета. Ведаў яе, бадай ці не была сведкам на працэсе, можа толькі бачыў: Ванда Пляцынская, жонка аднаго з фігур рэжыму, шэфа "двойкі", палкоўніка Пляцынскага.

Я не адразу яе пазнаў, такая была ўсхаўляваная, заклікала нас, каб мы не падалі духам. Што не ўсё страчана, што ўрад змагаецца, што краіна не здаеца, што трэба нешта рабіць, неадкладна, любой цаной...

Аказалаася, што прыйшлі весткі пра ўступленне немцаў у Варшаву. Мы скамяяnelі. Усе мае разважанні пра вайну трэснупі.

І хоць вестка не пацвердзілася, неспакою, страшнага неспакою нельга было ўжо пазбыцца. Дваццацігоддзе танула. Усё вакол хісталася, чалавек не меў ані ахвоты, ані мажлівасці што-небудзь рабіць.

Уцёкі

На tym, другім тыдні спаткаўся з Іркай. Была вельмі ўсхаўляваная. Вайна, перакрэсліваючы

ўсё, чым мы жылі, неяк асабліва яскрава выцяла ў самотных. Пра свайго J. яна не мела ніякіх вестак. Плакала.

Сустракаліся яшчэ і яшчэ. Усё між намі распалася, за выключэннем Евы - і гэта была фармальная рацыя нашых спатканняў. Што з ёй рабіць? Паступова пытанне гэта пачало распаўсюджвацца і на нас. Што рабіць з намі? Што маем рабіць з сабой?

Вось трэцяя і апошняя фаза: ужо не нікі там, хоць бы сімвалічны ўдзел у вайне, ужо што раз больш настойлівае пытанне: як быць з сабой?

Пачалі прыбываць першыя бежанцы аднекуль "адтуль", з краю затопленага. Іхня аповесці змылі апошнія надзеі на "лінію Віслы" і "абы да вясны".

Зноў Ірэна. У гарачы абгаворваем, што маем рабіць? Рашэнне, смутнае пяць дзён таму назад, вымалёваеца цяпер хутка: уцякаць у Банева. Там Ірка застанецца з Евой, я рушу далей, да савецкай мяжы. Ведаю адно: ані дня пад гітлеравскай акупацыяй..!

Ліквідуем сваю і так ужо злікідаваную гаспадарку. Шасціцата гэта верасня вечарам рушым з адным, але цяжкім чамаданам на вакзал.

Цяпер тут новая хвала ваенныя праўды: пачакальня, калідоры, сходы, тунэлі запханыя людзьмі. Паўзмрок, інакшы, чым у цёплія вераснёвія вечары на Звярынцы, дзе незвычайнай ў горадзе цемра пахла ў садках мацейкай і рэздой. Водар неспакою. Заміж велізарных пано з раскладамі руху адзін канцылярскі аркушык, прыклены да нейкіх дзвярэй, на ім фіялетавым чарнілам выпісаны гадзіны ад'езду некалькіх цягнікоў, яшчэ хадзіўшых. Шматкі ПДЧ (Польскай дзяржаркай чыгункі) - у кірунку на Дынабург, на Маладзечна, шчасліва, таксама на Ліду.

Позней ноччу ўлазім у вагон. Каляя цёмная, тут і там блакітныя агенчыкі. Першы раз бачу той пейзаж, з якім столькі давядзенца міне сутыкаца прац пяць найбліжэйшых гадоў.

Цягнік рушыць. Імчыць, потым запавольваеца. Адно і другое без відочнай сувязі з прыстанкамі. Сядзім у напханым тамбуры. Цёмна, не бачым нічыг твару. Людзі маўчаць.

Нармалынай язды да Ліду дзве гадзіны, цяпер гэта цягнулася цэлуу ноч. Вылазім на станцыі пад раніцу. Яшчэ цёмна. Валакутай свой чамадан цераз Ферму, спыняюся прац кожныя некалькі кроکаў, выціраю пот. Доўга грукаемся ў начлежку, дзе ў апошні час спыняўся бацька, прыязджаночы ў Ліду. Нарэшце адчыніе стары яўрэй. Просім папільнаваць чамадан. Пралануе, каб пераначавалі. Дзякуем, спяшаемся. Не затрымлівае, кідае нешта пра налёты.

Дваццаць кіламетраў начнога маршу. Мінаем ў змроку ваколіцы білзкага аэрадрома. Шаша пустая, аж да Мінойтаў ні жывой душы.

Паволі пачынае світаць. Мінаем вёску. Кіламетр высокага сасновага лесу. Ужо знаходзімся на краі, калі нешта кажа мне застрымаша. Хапаю Ірэну за руку, прыцікнім да вялікай сасны.

Хвіліна поўнай цішыні. І раптам ні адтуль, ні адсюль выціц самалёта. Тут жа пры зямлі, можа, на вышыні дваццаці метраў выскаквае перад намі, гоніць над шашой. Хвіліну rave жудасна, потым ужо толькі стрэкат у кірунку Ліды. Мы ледзь зыркнулі на яго. Малы, здаецца біплан.

Можа прац паўхвіліні з там таго кірунку пару не вельмі гучных выбухаў.

Яшчэ хвіліну стаім. Ціха. Нарэшце рушым цераз вераснёвы, замглёні ранак. Брыдом пад гару настурач вырасташаму на небе грэбеню самотнага ельніку над вёскай Пескі.

Ужо ясны ранак, калі дабіраемся да Банева. Маці дае нам снеданне.

Ева яшчэ спіць. Толькі цяпер нападае на мяне страшная стома. П'ю свежае малако, заядаю чорным хлебам. Перакідваюся адрывістымі фразамі з маці і бацькам.

Гавару, што цяпер пасплю, а пад вечар вазьму ровар і рушу пад граніцу, куды-небудзь на Налібоцкую пушчу, на Стоўбцы. Не пратестуюць. Ведаю пра ход вайны больш, чым у Вільні. У ваколіцы кружак пляткі, што немцы ўжо недзе ў раёне Скідзеля. Гэта ў бок Гародні, можа пяцьдзесят кіламетраў.

Валісся нарэшце ў сваім пакой на цвердаваты тапчан. Трохі прыемнасці для скury: халодная, свежая пасцель. Шмат неспакою: тая вячэрня ўцёкі ў невядомае. Але стома мачнейшая. Адразу засыпаю.

Ніякіх сноў. Толькі маці. Тузе мяне за плечы. Усхаўляваная:

- Уставай, уставай! Толькі што чулі па радыё. Чырвоная Армія выступіла!

Банева канчаецца

Сарваўся на ногі. Маці яшчэ раз паведаміла радыёнавіны. Пабег да прыёмніка.

Мы слухалі Москву і Менск вельмі часта, у перыяд іспанскай вайны штодзённа. Цяпер галоснік (гучнагаварыцель) быў поўны вайсковых песень. Неўзабаве пачаліся камюнікі. Сумнення не было. Заміж немцаў прыйдзе сюды Чырвоная Армія!

Не цяжка сабе ўявіць маю радасць. Не трэба гнаць на ровары па бездаражы Налібоцкай пушчы, па найдакладней невядомых мне ваколіцах недзе за Іўем. Не трэба апасацца сустрэчы - з паліцыяй, мужыкамі, войскам, нарэшце, з тым бокам. Уяўляў сабе, што на мяжы пры далейшым набліжэнні немцаў акажуцца натоўпы. Гэта значыць будзе з таго боку някепскі прасеў. Што я меў сказаць? Сын палкоўніка, што яшчэ горш, вайсковага асадніка..., што камуніст па

перакананні? Там на мяжы ўсе акажуцца камуністамі...

Але і акрамя тых вузка асабістых і неадкладных спраў быў прычыны больш агульныя. Некалькі гадоў назад я стаў перакананым прыхільнікам аднаго ладу, праціўнікам іншага. Пагражала мне, што я з чужога мне ладу, у якім жыў, патраплю ў ненавісны. І заміж гэтага ў апошнюю хвілю і я, і ўсё мае перанесліся ў той лад, мною абраны!

Я вырашыў адразу нешта зрабіць. Блыталіся мне па галаве рэмінісценцы з літаратуры часоў грамадзянскай вайны. Людзі маіх перакананняў павінны нешта рабіць. Трэба ствараць органы ўлады! Паехаў у Дакудава.

Амаль нічога не памятаю з таго выезду. Нічога, зрэшты, не адбылося. Памятаю толькі вельмі агульныя вобразы і станы маёй душы. Дакудава было нейкае пустое. Янкялевічы прынялі мяне перапужаным і няўпэўненымі. Нібы цешыліся, што Чырвоная Армія, але толькі ў маёй прысутнасці. Пачаў іх дапытваць, хто тут камуніст. Дагуль з канспірацыйных повадаў ніколі нікога пра тое не пытаваўся. Рубін нешта буркнуў - напэўна Бондар або Слесар. Пайшлі да іх, але размова не клеілася. Бондар ці Слесар глядзеў на мяне неяк дзіўна, нічога не гаварыў, я зрэшты таксама хадзіў кругамі.

Потым быў ў гміне. Бадай ужо год, як бацька не "вайтаваў". Вялікі драўляны гмах быў пусты: улады ўцяклі. Уцяклі таксама паліцыянты.

Тут Рубін намагаўся мяне разыграць, гаварыў нешта кшталту: бяры ўладу! Але тая стрыманасць Бондара нарэшце пачала да мяне даходзіць. Я сеў на ровар, вярнуўся ў Банева.

Бо здаў сабе справу з асаблівасці свайго становішча ў новай палітычнай сітуацыі. Што з таго, што некалькі гадоў быў "перакананы"? Тут, у Дакудаве перакананне было спрэчным, бясспрэчным было іншае: сын палкоўніка, асадніка, да нядаўнага часу - войта. Каб такі хапаў уладу? Зноў трохі рэменісценций з Шолахава ці Фадзееva.

У ніякім разе нельга мне тут праяўляць актыўнасць.

Спречнасць паміж поглядамі і сямейнай сітуацыяй, якая абцяжарвала мяне ад "мутацыі", гэта значыць блізка калі вясмы гадоў, не знікла, а толькі павярнулася і нават завастрылася.

Дзіўны і прыкры час у Баневе. Нібы нармалына рухающа асеннія гаспадарчыя справы, пазрываюць апошнія яблыкі, маці соліць і марынует рыжыкі, марынует і сушыць баравікі, ужо ёсьць зялёнкі. Ірэна ходзіць з Евой, трохі заўхіацца па хаце. Старыя сястры цягніць гаспадарку, малодшая чакае на выезд у Ліду, у гімназію. Але ўсё гэта на фоне менавіта чакання, не пазбаўленага неспакою. Якія яны будуць? Што нас ад іх чакае?

На працягу некалькіх дзён

я круціўся па дарогах, пакуль не ўбачыў першых салдатаў. Былі яны ў бурых плашчах, невысокія, вельмі свойскія. Потым некалькі разы шаў на дзядзінцу прасіць вады. Маці з імі загаварыла. Былі вельмі стрыманыя, можа ўжо ведалі, хто мы?

У той дурной, невыноснай сітуацыі адчуваў адно: Банева занятае сямейна. Гэтае сямейнае гняздо, пабудаванае дзесяць гадоў таму назад, нетыповае, а перш за ўсё кулацкае, не магло перажыць гэтага ўстрэсвання. Мы жылі тут, дзякуючы бацькавай пенсіі, але перш за ўсё, каб тыя пары гектараў упрадкаўца, тая лугі скасіць, бульбу выкапаць, патрэбна наёмная сіла. Хочаш - не хочаш, каб тут застацца, мусіш шукаць за чалавекам чалавека. А пра тое нельга і падумаць...

З другога боку той пакой "абжыты" мной, з шуфлядамі паперак, шафай кніжак, тумамі перамінаў, той дом, поўны ўтульных закаморкаў, дзядзінца, які на нашых вачах перастаў быць загайнікам, а стаў садам, агародам, амаль паркам... Тая ўся дзялка, тая Міранды, Цяніна Вужкоў з прыгожымі рыжыкамі па баках...

Пілігрымка нясвіжскага ТБМ у Сейлавічы

29 верасня сябры ТБМ, і не толькі, у асноўным з Нясвіжскага раёна (Нясвіж, Карцэвічы, Гарадзея, Навасёлкі), а і з Менска (старшыня ТБМ Алена Анісім) наведалі вёску Сейлавічы Нясвіжскага раёна, дзе ўзялі ўдзел у прэзентацыі кнігі Станіслава Судніка "Пілігрымка дадому". "Пілігрымка..." выйшла год назад, паспахова разышлася, прай-

шла прэзентацыя ў Лідзе, а вось нясвіжская ўлады неяк пра тое не парупіліся. Таму грамадскасць вырашыла зрабіць гэта сама і так, як гэта бывала ў Вялікім Княстве.

Усе дзея адбывалася ў сейлавіцкім касцёле, на радзіме аўтара. Спачатку ксёндз Пётр з Нясвіжа адслужыў імшу за здароўе аўтара і павіншаваў яго з 65-гадзізм. А пасля старшыня Нясвіжскай раённай арганізацыі ТБМ Наталля Плакса распачала саму прэзентацыю, якая перамяжалася з віншаваннямі.

"Пілігрымка дадому" - кніжка пра гэтую вёску, гэты касцёл, гэтую каплічку, гэтую цудадзейную фігурку Езуса Хрыстуса, якая не пакідае Сейлавічы з часоў уніі, перажыла ўсе воіны і ўсе ўлады і стаіць сабе ў каплічцы, пра гэтых людзей. На прэзентацыі прысутнічалі і фактычна галоўная

герайня кнігі Гелена Міхайлаўна Кувалдзін, і Ян Мысліцкі - сын згаданага ў кнігі самадзейнага мастака Юзафа Мысліцкага, і кіраўнік Польскага дома з Нясвіжа Часлава Суднік, і саслужывец С. Судніка ў Казахстане Мікола Усовіч, і, галоўнае, тутэйшыя парафіяніне з Сейлавіч, Затур' і інш., для якіх гэтая кніжачка і пісалася.

Многія з гасцей былі ў Сейлавічах упершыню і адкрылі для сябе цэлы новы

сцёлах, перад сваімі людзьмі, пішыше так, каб увесысь касцёл на слова ксэндза: "Молімся за такога і такога пазата", - адказваў: "Выслушай нас, Пане". І тады і літаратура будзе лепшай, і лепшым будзе народ.

Няхай будзе так.

Выслушай нас, Пане!

Яраслаў Грынкевіч.

Фота Валерый Дранчука і Марыны Секержыцкай.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Рэдакцыйная камегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахойскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Як назавеш карабель, так і...

Цешу сябе думкай і спадзвевам, што першы карабель на Беларусі ў гонар нашага Патрона Францыска Скарыны прышвартаваўся на прыстані менавіта нашага старажытнага Магілёва! Агульна вядома, што друкар і асветнік Скарына выдаў сваю першую кнігу ў жніўні 1517 года. І таму магілёўцы ўжо не аднойчы напрыканцы лета ладзяць штогод адмысловыя імпрэзы, прысвечаныя нашым слынным літаратарам і пісьменнікам. Даўно вітала ў галоўах ТБМ-аўцаў ідэя неяк заахвоціць да беларушчыны невялічкі караблік "Магілёў", які няспынна кожнае лета сноўдае па хвалях абліеўшага Дняпра.

І вось наша даўняя мара спраўдзілася, і 31 жніўня 2019 года цеплаход "Францыск Скарына" адправіўся з зацікаўленымі пасажырамі на борце ў літаратурна-музычнае падарожжа... Сабраўся самы розны народ: ад дзіцяці падшыванцаў да бабулек, што даўно мінулі "бальзакаўскі ўзрост". Усі месца хапіла і спраў таксама. Спачатку была літаратурна-гістарычная частка, і я трошкі распавяў пра ўзбярэжжа Магілёва на Дняпры. Бо калісці не шматпавярховікі шпаюні "ўпрыгожвалі" гістарычны цэнтр нашага горада, а величныя храмы, якія маглі б аздобіць любы сталічны горад. Недалёка ад прыстані ўзвышаўся мураваны Петра-Паўлаўскі сабор, пабудаваны ў другой палове 18 стагоддзя. Усе войны і рэвалюцыі абліннулі гэтую прафесійную царкву, а ў мірным 1955 годзе было прынята рашэнне аб зносе старажытнай святыні. На ўскрайку Лупалаўскага прадмесця, за самым мястэчкам, якое завецца Гаджыеў роў, было невялічкае балота. І яшчэ ў 1970-х гадах на гэтым непрыгледным месцы мясцовыя кавалеры для сваіх дзяўчат маглі нарваць букет прыгожых жоўтых касачоў. На праўым беразе Дняпра, дзе знаходзілася старая прыстань, ля самай вады узвышаўся касцёл Святога Антонія, які зачынілі пасля паўстання Кастуся Каліноўскага. За касцёлам знаходзіўся раён габрэйскага Школішча, дзе месцілася некалькі мураваных сінагог і адна з самых прыгожых ва Усходняй Еўропе драўлянай сінагога 17 ст., якую ў 18 ст. распісаў каляровымі малюнкамі мастак Айзік Сегал, меркаваны прадзед Марка Шагала. У гэтым жа раёне ў 17 ст. была пабудавана ў стылі магілёўскай школы дойлідства Пакроўская царква.

Другая частка літаратурна-музычнага цеплахода "Францыск Скарына" была прысвечана беларускім танцам. Усе ахвотныя атрымалі раздрукаваныя спеўнікі і пад вядомыя песні "Простыя слова", "Туман ярам", "Мне абрываць весяліца", "Тумбалалайка".... пагойсалі трошкі на палубе да 19.00. Сёлета наш літаратурны карабель дзейнічаў на рэйсе ўсюго адну гадзіну і на наступны год удзельнікі, якіх было аж 74 чалавекі, пажадалі, каб было дзве гадзіны вандравання! І прасілі яшчэ дадаць да "прагра-

мы" шведскі стол! Таму ў наступным годзе ў Магілёве на літаратурным жніўенскім караблі будзе не толькі цікава і весела, але і смачна! Запрашаем усіх ахвотных!

Алег Дзялячкоў,
Верасень 2019 г.
Магілёў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінскай, 23.
Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 30.09.2019 г. у 17.00. Замова № 2447.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,37 руб., 3 мес.- 7,11 руб.
Кошт у розницу: па дамоўленасці.